dr Monika Grochalska
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Warmińsko Mazurski w Olsztynie

Olsztyn, 10 grudnia 2020 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Olgi Modzelewskiej pt.: „Role i relacje społeczne mężczyzn w narracjach off-roadowców w dobie społeczno – kulturowych przemian męskości. Perspektywa etnopedagogiczna" przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Joanny Ostrouch-Kamińskiej, prof. UWM oraz promotora pomocniczego dr Moniki Grochalskiej

Przedłożona rozprawa doktorska mgr Olgi Modzelewskiej pt.: „Role i relacje społeczne mężczyzn w narracjach off-roadowców w dobie społeczno – kulturowych przemian męskości. Perspektywa etnopedagogiczna" wpisuje się w obszar badań społecznych nad męskością, ukazając, w jaki sposób mężczyźni urodzeni przed rokiem 1985, w realiach społeczno-kulturowych poprzedniego systemu ustrojowego, odnaleźli się w nowej rzeczywistości okresu polskiej transformacji i doświadczają współczesnego świata oraz przemian w obrębie ról płciowych. Badania dotyczyły sposobów konstruowania przez nich męskości przez pryzmat uprawiania ekstremalnego sportu stanowiącego kulturową egzemplifikację tradycyjnej męskości. Jest to bardzo udana próba etnograficznego ujęcia tej, jakże rzadko podejmowanej w naukach społecznych, problematyki.

Przedłożona do recenzji praca ma charakter liczącego 271 stron opracowania, opatrzonego wstępem i zakończeniem, w których Autorka przedstawiła związki pomiędzy uczestnictwem w kulturze off-roadu i uczeniem się męskości poprzez doświadczanie bycia w relacjach, z wykorzystaniem aparatu pojęciowego edukacji dorosłych, w tym uczenia się zachowań i ról związanych z męskością. Autorka podkreśliła także rolę edukacji nieformalnej i jej znaczenie dla konstruowania tożsamości. W pracy uwzględniono bibliografię, streszczenie w języku angielskim, spis schematów oraz aneksy z autorską wersją opisu języka spektaklu, czyli ze słownikiem pojęć występujących w kulturze off-roadu, materiałami źródłowymi w postaci fragmentów roadbooka oraz narzędziami badawczymi – kwestionariuszem dyspozycji do wywiadu i arkuszem obserwacji.

Celem podjętych badań było poznanie i zrozumienie sposobu, w jaki off-roadowcy doświadczają świata i relacji społecznych, oraz sensu, jaki nadają doświadczanej codzienności poprzez uczestnictwo w kulturze off-roadu i tenże cel w pełni udało się Autorce zrealizować.

W procesie badawczym wykorzystano etnografię, z użyciem dwóch metod zbierania danych – obserwacji uczestniczącej oraz wywiadu etnograficznego.

Na strukturę rozprawy składa się sześć rozdziałów. W rozdziale pierwszym dokonano wprowadzenia w problematykę pracy oraz w podstawowe koncepcje stanowiące podstawę teoretyczną projektu badawczego, z wiodącą „dramaturgiczną koncepcją życia codziennego" autorstwa Ervinga Goffmana. Ważną ramę odniesienia analitycznego i teoretycznego pracy stanowią też koncepcje męskości hegemonicznej Raewyn Connell oraz habitusu i męskiej dominacji Pierre'a Bourdieu. Autorka wykazała się dobrą znajomością literatury z zakresu studiów nad męskością, zarówno na świecie, jak i w Polsce.

W części metodologicznej pracy opisano, adekwatnie do celów i założeń projektu, przyjęte jakościowe podejście badawcze i konstruktywistyczno-interpretatywny paradygmat badawczy. Poprawnie przedstawiono cel zaprojektowanych badań, ich przedmiot oraz problemy badawcze, a także zastosowaną strategię badawczą – etnografię wraz z wykorzystanymi metodami zbierania danych. Dokonano również udanej charakterystyki kryteriów i metody doboru próby, a także sposobów analizy uzyskanych danych. Ważnym uzupełnieniem tej części pracy jest opis organizacji i przebiegu badań wraz z obszarami uwikłania badaczki w przestrzenie analizy kultury męskiego sportu i kultury męskości.

Część analityczna obejmuje swoim zakresem szczegółowe omówienie analizy zebranego materiału badawczego. Składa się ona z czterech podrozdziałów, w dużej mierze wyczerpujących możliwości analizy obszernego materiału badawczego zgromadzonego przez Autorkę, a także jednego podrozdziału stanowiącego próbę interpretacji uzyskanych wyników w odniesieniu do istniejącego stanu badań. Na uwagę zasługuje sposób konstruowania tytułów podrodziałów, dla którego bezpośrednią inspiracją stała się dramaturgiczna koncepcja życia codziennego Ervinga Goffmana. Odwołanie do konwencji spektaklu oraz jego elementów pozwoliło trafnie, interesująco i w uporządkowany sposób opisać różne sfery życia badanych mężczyzn.

Prezentowana rozprawa spełnia cele postawione przez samą Autorkę – dokonania analizy sposobów doświadczania przez badanych off-roadowców otaczającego ich świata oraz kultury off-roadu w kontekście zmieniającej się rzeczywistości społeczno-kulturowej. Autorka wykazała się wysoką samoświadoością badawczą, pokazując swoje własne uwikłania w kulturę off-roadu, które jednocześnie umożliwiły jej wniknięcie w ten świat, zebranie wartościowego materiału badawczego i dokonanie interpretacji wyników. Wykazała jednocześnie swoje zrozumienie faktu, że przedstawione interpretacje i rozważania są jednymi z wielu możliwych i nie stanowią podstawy do tworzenia uogólnień.

Za pozytywną oceną recenzowanej pracy przemawia:

- podjęcie ważnego społecznie i edukacyjnie zagadnienia,
- interdyscyplinarne, oparte o solidną kwerendę bibliograficzną, ujęcie problematyki badawczej,
- wielopłaszczyznowa analiza zgromadzonego materiału badawczego,
- uchwycenie zmian zachodzących w sposobach doświadczania męskości we współczesnym świecie,
- poprawny dobór i wykorzystanie w badaniach metod i narzędzi badawczych stosowanych w badaniach etnograficznych,
- innowacyjność w wyborze tematu i sposobie jego przedstawienia,
- przejrzystość w prezentacji wyników badań,
- odniesienie uzyskanych wyników badań do uprzednio przyjętych podstaw teoretycznych.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Olgi Modzelewskiej stanowi ważne studium o charakterze etnopedagogicznym, podejmujące niezwykle aktualny problem konstruowania męskości przez współczesnych mężczyzn, uwikłanych w wiele ról społecznych, pozostających niejednokrotnie ze sobą w konflikcie. Biorąc pod uwagę tradycyjne konstrukty dominującej męskości, która jest symbolizowana przez kontrolę, niezależność, heteroseksualizm, agresywność, czy wręcz przemoc, a z drugiej strony nowe oczekiwania społeczne związane ze zmianą podejścia do kwestii partnerstwa w związku i ojcostwa, nie jest łatwe godzenie tych dwóch perspektyw w codziennym życiu, w ramach podejmowanych przez mężczyzn praktyk społecznych. Off-road wydaje się być dla mężczyzn - rozmówców Autorki rozprawy – swoistym „wentylem bezpieczeństwa", pozwalającym zachować pewien balans w pełnieniu tych ról.

Pracę czyta się z dużym zainteresowaniem, choć Autorka nie uniknęła pewnych niedociągnięć stylistycznych czy błędów edytorskich. Niektóre fragmenty analizy są nazbyt powierzchowne i mogłyby być pogłębione, lecz ogólnie, wysoko oceniam wiedzę teoretyczną Autorki z zakresu pedagogiki i socjologii edukacji, a także jej umiejętności badawcze. Sama rozprawa może stać się cennym źródłem informacji dla badaczy i praktyków zainteresowanych problematyką podjętą w dysertacji.

Biorąc pod uwagę wszystkie przedstawione wyżej argumenty stwierdzam, że przedstawiona do oceny praca doktorska Pani mgr Olgi Modzelewskiej spełnia wszystkie wymagania stawiane w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym z dnia 14 marca 2003 roku wraz z uzupełnieniami zawartymi w Prawie o Szkolnictwie Wyższym z dnia 27 lipca

2005 roku i wnoszę o dopuszczenie Autorki do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Promotor pomocniczy
dr Monika Grochalska